

Νεφελοκοκκυγία

Περιεχόμενα

Ο Διόνυσος, οι γιορτές του και το θέατρο	4
Η κωμωδία και η ζωή της πόλης.....	6
Μια παράσταση αρχαίας κωμωδίας	8
Ο Αριστοφάνης και η εποχή του.....	10
Οι Όρνιθες και η αέρινη πόλη τους	12
Μια γιορτή στα σύννεφα	14
Από τους Όρνιθες του Αριστοφάνη	16
Δραστηριότητες.....	32
Ετοιμάζοντας την παράσταση	36

Συντονισμός έργου:

Μαρία Λαγογιάννη, Δρ Αρχαιολόγος
Σουζάνα Χούλια-Καπελώνη, Αρχαιολόγος

Γενική επιμέλεια:

Έλενα Μπαζίνη, Αρχαιολόγος

Σχεδιασμός περιεχομένου - κείμενα - παιδαγωγική επιμέλεια:

Τόνια Κουτσουράκη, Αρχαιολόγος
Αλεξάνδρα Σέλελη, Αρχαιολόγος - Μουσειολόγος

Γραφιστική - καλλιτεχνική επιμέλεια:

Σπύλιος Πίστας, Γραφίστας

Διορθώσεις κειμένων:

Αλεξάνδρα Σέλελη, Αρχαιολόγος - Μουσειολόγος

ISBN: 978-960-386-225-3

©2015 Υπουργείο Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων | Α΄ έκδοση 2006

Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Διεύθυνση Μουσείων

Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας

Θεμιστοκλέους 5, 106 77

E-mail: dm@culture.gr

Οι σκηνές από τους **Όρνιθες** του Αριστοφάνη είναι σε ελεύθερη απόδοση,
ενώ τα υπόλοιπα αποσπάσματα προέρχονται από τη μετάφραση του Τάσου Ρούσου, εκδόσεις ΚΑΚΤΟΣ, Αθήνα 1993.

Απαγορεύεται η οποιαδήποτε μερική ή ολική ανατύπωση χωρίς την άδεια του εκδότη

Αγαπητοί αναγνώστες,

Ίσως ανοίγοντας το βιβλίο αυτό να έχετε
κιόλας την πρώτη σας απορία:
Ποια είναι η Νεφελοκοκκυγία που
αναφέρεται στον τίτλο;

Αυτό το παράξενο όνομα ανήκει σε μια
πολιτεία χτισμένη στα σύννεφα.
Είναι η χώρα των πουλιών αλλά και
το όνειρο των ανθρώπων, ένας τόπος
ευτυχισμένος και όμορφος.

Αρκετοί αρχαίοι ποιητές εμπνεύστηκαν από
τη Νεφελοκοκκυγία, μια και τους έδινε την
ευκαιρία να περιγράψουν πώς φαντάζονταν
την ιδανική πολιτεία.

Η πιο γνωστή απ' όλες είναι η
Νεφελοκοκκυγία που έπλασε ο Αριστοφάνης
για να τοποθετήσει τη δράση της κωμωδίας
του **Όρνιθες**, δηλαδή *πουλιά*. Εκεί, ανάμεσα
στους άλλους πολύχρωμους φτερωτούς
κατοίκους, θα συναντήσουμε και όσους από
τους ανθρώπους κρίθηκαν αντάξιοι μιας
τέλειας πόλης.

Αν θέλετε να γίνετε κι εσείς κάτοικοι της
Νεφελοκοκκυγίας, είστε ευπρόσδεκτοι!
Στις επόμενες σελίδες, μπορείτε να διαβάσετε
ό,τι θα ήταν καλό να γνωρίζετε γι' αυτή...

Ένας θεός αγαπητός στους ανθρώπους

Μια και η Νεφελοκοκκυγία «χτίστηκε» σε ένα έργο θεατρικό, θα μας απασχολήσουν πρώτα μια σειρά από ερωτήματα σχετικά με το αρχαίο θέατρο: Πώς γεννήθηκε και από πού προήλθε; Ήταν στα αρχαία χρόνια διαφορετικό απ' αυτό που γνωρίζουμε εμείς σήμερα;

Η αλήθεια είναι ότι δεν ξέρουμε ακριβώς πώς και γιατί οι άνθρωποι έπαιξαν πρώτη φορά θέατρο. Ωστόσο, θα συναντήσουμε τις ρίζες του να ξεπηδούν μέσα από τη λατρεία του θεού Διονύσου.

Στην αρχαία Ελλάδα ο Διόνυσος ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής κι έτσι υπάρχουν πολλοί μύθοι που διηγούνται ιστορίες για τη ζωή και τις περιπέτειές του.

Οι άνθρωποι τον φαντάζονταν σαν ένα νέο άντρα με μακριά μαλλιά, στεφανωμένο με το αγαπημένο του φυτό, τον κισσό. Πίστευαν ακόμη πως με τη συνοδεία του τριγύριζε ανάμεσά τους και τους χάριζε τις γνώσεις για την καλλιέργεια του αμπελιού και την παραγωγή του κρασιού· κι άλλοτε, πάλι, τους παρέσυρε στη μέθη της οινοποσίας.

Όμως ο Διόνυσος δεν ήταν μόνο θεός του κρασιού. Ήταν κυρίως θεός της βλάστησης και της γονιμότητας της φύσης. Όταν έρχονταν οι κρύες και σκοτεινές μέρες του χειμώνα οι άνθρωποι μελαγχολούσαν που έβλεπαν τη φύση να παραζώνει και επιθυμούσαν έντονα να αισθανθούν την παρουσία του Διονύσου. Διοργάνωναν γιορτές προς τιμή του, καλώντας τον να εμφανιστεί ξανά και να τους υποσχεθεί ότι θα φέρει μαζί του για μια ακόμη φορά την άνοιξη, την καλοκαιρία, την ανθοφορία των λουλουδιών, την καρποφορία της γης, δηλαδή την ευτυχία των ανθρώπων.

Στη διάρκεια των γιορτών αυτών οι άνθρωποι πρόσφεραν θυσίες στον Διόνυσο, τραγουδούσαν, χόρευαν και διασκεδάζαν. Κυκλοφορούσαν σε παρέες, στεφανωμένοι με φύλλα κισσού και, φορώντας μάσκες, αντάλλασσαν πειράγματα μεταξύ τους ή αναπαριστούσαν σκηνές από τη ζωή του θεού.

Έτσι, μέσα από το χορό, το τραγούδι, τη μίμηση και το διάλογο γεννήθηκε το θέατρο. Ήταν άμεσα συνδεδεμένο με τη λατρεία του Διονύσου, αν και σταδιακά απέκτησε και άλλα θέματα. Γιορτές του Διονύσου γίνονταν, βέβαια, σε πολλές ελληνικές πόλεις, όμως μόνο οι Αθηναίοι συνήθιζαν να παί-

Ο Διόνυσος, οι γιορτές του και το θέατρο

ζουν θέατρο προς τιμή του, για λόγους που θα συζητήσουμε πιο κάτω. Έτσι, θεατρικές παραστάσεις δίνονταν στην Αθήνα σε δύο από τις τέσσερις ετήσιες διονυσιακές γιορτές: στα Μεγάλα Διονύσια και στα Λήναια.

Αγώνες Θεάτρου

Όσο και αν μας φαίνεται παράξενο, οι θεατρικές παραστάσεις αποτελούσαν, επομένως, μέρος θρησκευτικής γιορτής. Το αρχαίο θέατρο είχε μία ακόμη πολύ σημαντική ιδιαιτερότητα: όλες οι παραστάσεις γίνονταν στο πλαίσιο θεατρικών αγώνων που διοργάνωνε η πόλη με σκοπό να βραβευθεί το καλύτερο έργο.

Αυτό σήμαινε ότι για κάθε αγώνα ετοιμάζονταν νέα έργα, προορισμένα να ανεβούν για μία και μόνη παράσταση. Φανταστείτε, λοιπόν, πόσα έργα γράφτηκαν μέσα στον 5ο αιώνα π.Χ., την εποχή που το θέατρο άκμασε! Αρκεί να αναλογιστούμε ότι στην Αθήνα διαγωνίζονταν κάθε χρόνο στη διάρκεια των θεατρικών αγώνων είκοσι έξι τραγωδίες, κωμωδίες και σατυρικά δράματα –μάλιστα, τα έργα αυτά είχαν ήδη επιλεγεί από τους εκπροσώπους της πόλης ανάμεσα από πολλά άλλα που δεν παίχτηκαν ποτέ μπροστά στο κοινό.

Τα Μεγάλα Διονύσια

Στην Αθήνα η πιο λαμπρή γιορτή του Διονύσου – και συγχρόνως ο πιο σημαντικός θεατρικός αγώνας – ήταν τα Μεγάλα Διονύσια. Γίνονταν στις αρχές της άνοιξης και διαρκούσαν πέντε μέρες. Οι παραστάσεις παίζονταν στο θέατρο του Διονύσου, δίπλα στο ιερό του, στους πρόποδες της Ακρόπολης. Το θέατρο ήταν υπαίθριο και οι παραστάσεις δίνονταν στο φως της ημέρας. Με την ανατολή του ήλιου, Αθηναίοι πολίτες αλλά και ξένοι επισκέπτες συγκεντρώνονταν για να παρακολουθήσουν τις παραστάσεις. Την τελευταία μέρα μια επιτροπή κριτών ψήφιζε για να βραβεύσει τους νικητές.

Οι θεατρικοί αγώνες περιλάμβαναν δύο κατηγορίες: η μία ήταν η τραγωδία και το σατυρικό δράμα και η δεύτερη η κωμωδία. Οι νικητές κέρδιζαν ως έπαθλο ένα στεφάνι από κισσό, το ιερό φυτό του Διονύσου – και μαζί τη δόξα του πρώτου και τη φήμη του καλύτερου για εκείνη τη χρονιά.

Το θέατρο, μια άβητη όψη της δημοκρατίας

Το θέατρο αναπτύχθηκε στην Αθήνα μέσα στον 5ο αιώνα π.Χ., παράλληλα με το πολίτευμα της δημοκρατίας, και ωρίμασε μαζί του. Κι αυτό δεν συνέβη τυχαία. Δεν ήταν μόνο ότι η δημοκρατία επέτρεπε στους ποιητές να εκφράζουν ελεύθερα τις σκέψεις και τις απόψεις τους. Ήταν, κυρίως, ότι το συγκεκριμένο πολίτευμα έκανε το σύνολο των πολιτών να νιώθουν μια στενή σύνδεση με την πόλη τους και τα θέματα που την απασχολούσαν. Αντίθετα απ' ό,τι συμβαίνει σήμερα, οι πολιτικοί δεν ήταν επαγγελματίες και οι πολίτες έπαιρναν μέρος στη διακυβέρνηση οι ίδιοι και όχι μέσω αντιπροσώπων. Αν και θα ήταν ίσως δύσκολο να συμμετέχουν πραγματικά όλοι, οι περισσότεροι πάντως ένιωθαν ότι έπρεπε να είναι υπεύθυνα, δραστήρια και ενεργά μέλη της πόλης. Είχαν το δικαίωμα να εκλέγουν και να εκλέγονται άρχοντες, να συζητούν και να ψηφίζουν νόμους, να γίνονται δικαστές. Ενδιαφέρονταν για όσα συνέβαιναν, παρακολουθούσαν και διαμόρφωναν άποψη στις συνελεύσεις της Εκκλησίας του Δήμου, ενημερώνονταν άμεσα για τις αποφάσεις της. Παράλληλα, οι Αθηναίοι πήγαιναν στο θέατρο όχι μόνο για να διασκεδάσουν, να περάσουν όμορφα, να συγκινηθούν ή να γελάσουν, αλλά και για να δουν σκηνές από τη ζωή τη δική τους και της πόλης τους να καθρεφτίζονται στα έργα. Το θέατρο, και ιδιαίτερα η κωμωδία, ήταν στην πραγματικότητα μια άλλη όψη της δημοκρατίας.

Η κωμωδία και η ζωή της πόλης

Τα θέματα

Πραγματικά, οι Αθηναίοι στο θέατρο παρακολουθούσαν τα μεγάλα ζητήματα που αφορούσαν στην πολιτική σκηνή της πόλης τους και την καθημερινότητά τους, στα προβλήματα και τις προσδοκίες τους, μέσα από τα μάτια των κωμικών ποιητών.

Βέβαια, το θέατρο είναι μια μορφή τέχνης και συνεπώς συχνά μιλά με τη γλώσσα των συμβόλων. Οι κωμικοί ποιητές επέλεγαν να μεταφέρουν τη δράση των έργων τους σε κόσμους που ποτέ δεν υπήρξαν και να διηγηθούν φανταστικά περιστατικά. Αυτή η μεταφορά της ιστορίας σε χώρους της φαντασίας ήταν μια καλοσχεδιασμένη «πονηριά» που τους επέτρεπε να μιλήσουν ανοιχτά και με θάρρος για επίκαιρα θέματα.

Έτσι, δεν δίσταζαν να επιτεθούν με ξεχωριστό κάθε φορά τρόπο σε όσους κατά τη γνώμη τους παραπλανούσαν το λαό ή τον οδηγούσαν σε λανθασμένες αποφάσεις, να σατιρίσουν σύγχρονά τους πρόσωπα και καταστάσεις που έβλαπταν την Αθήνα, να αμφισβητήσουν άδικους θεσμούς και νόμους. Η κωμωδία έγινε ο τρόπος να εκφράσουν οι ποιητές τη γνώμη τους, να ασκήσουν έντονη κριτική για όσα συνέβαιναν γύρω τους, να περάσουν τα μηνύματά τους στους συμπολίτες τους, να τους οδηγήσουν να πάρουν αποφάσεις για το καλό της πόλης.

Ποιοι εργάζονταν για μια θεατρική παράσταση;

Το θέατρο στην αρχαιότητα ήταν κομμάτι της ποίησης, αφού τα έργα γράφονταν σε στίχους και όχι σε πεζό λόγο. Δεν είναι, λοιπόν, περίεργο που ο θεατρικός συγγραφέας ονομαζόταν «ποιητής». Ο ποιητής ήταν συχνά ο ίδιος σκηνοθέτης των έργων του· μπορούσε ακόμα να παίζει στην παράσταση και να συνθέτει τη μουσική. Ωστόσο, αυτό δεν ήταν απαραίτητο, καθώς είχε τη δυνατότητα να επιλέγει συνεργάτες με εξειδικευμένη εμπειρία.

Καθώς το θέατρο ήταν υπόθεση της πόλης, η πόλη ήταν εκείνη που εξασφάλιζε την οικονομική υποστήριξη των ποιητών.

Έτσι, για κάθε ποιητή που συμμετείχε στους αγώνες ο δήμος όριζε και ένα χορηγό, δηλαδή έναν πλούσιο Αθηναίο πολίτη που αναλάμβανε να καλύψει τα έξοδα της παράστασης. Ο ποιητής μαζί με το χορηγό θεωρούνταν τα σημαντικότερα πρόσωπα σε μια παράσταση, γι' αυτό και στην αρχή μόνο εκείνοι βραβεύονταν με στεφάνι από κισσό, αν κέρδιζαν στους θεατρικούς αγώνες. Αργότερα άρχισαν να βραβεύονται και οι ηθοποιοί που ξεχώριζαν για την ερμηνεία τους. Σε μια παράσταση αρχαίας κωμωδίας συμμετείχαν μάλλον από πέντε μέχρι επτά ηθοποιοί, οι «υποκριτές» όπως ονομάζονταν στα αρχαία ελληνικά. Αν σε κάποιο έργο υπήρχαν περισσότεροι ρόλοι, τότε οι ίδιοι υποκριτές εμφανίζονταν με διαφορετικό κοστούμι. Ηθοποιοί μπορούσαν να γίνουν μόνο οι άντρες, γεγονός που σημαίνει ότι οι ίδιοι έπαιζαν και τους γυναικείους ρόλους!

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του αρχαίου θεάτρου είναι ο «χορός», μια ομάδα αντρών, στην κωμωδία ως εικοσιπέντε άτομα, που χόρευαν, τραγουδούσαν αλλά και συνομιλούσαν με τους υποκριτές. Αρχικά, υποκριτές και χορός δεν ήταν επαγγελματίες, αλλά επιλέγονταν ανάμεσα στους Αθηναίους πολίτες.

Στην παράσταση συμμετείχε επίσης ένας τουλάχιστον μουσικός που έπαιζε αυλό, ο «αυλητής», ο οποίος έδινε ρυθμό στις κινήσεις και τα τραγούδια του χορού και των υποκριτών. Αν, πάλι, ο ποιητής το επιθυμούσε, πρόσθετε και άλλα μουσικά όργανα.

Μια παράσταση αρχαίας κωμωδίας

Τέλος, μολονότι τα σκηνικά ήταν πολύ απλά, θα πρέπει να συμπεριλάβουμε στους συντελεστές μιας παράστασης τους τεχνίτες που εργάζονταν για την προετοιμασία τους. Κι ακόμα τους ράφτες και τους «σκευοποιούς» που κατασκεύαζαν τα κοστούμια, τις μάσκες, τα υποδήματα (δηλαδή τα παπούτσια) και όσα αντικείμενα ήταν απαραίτητα για την παράσταση.

Υπολογίζοντας όλους όσους συμμετείχαν στους θεατρικούς αγώνες σε σχέση με το συνολικό πληθυσμό την Αθήνας την εποχή εκείνη, μπορούμε ίσως να καταλάβουμε πόσο σημαντικό ρόλο έπαιζε το θέατρο στη ζωή της πόλης και των πολιτών της. Πράγματι, ένας μεγάλος αριθμός Αθηναίων προετοιμάζονταν αρκετούς μήνες με τη φιλοδοξία να κερδίσουν στους αγώνες· άλλωστε, συνέβαινε συχνά οι θεατές της μιας χρονιάς να παίρνουν μέρος στις παραστάσεις της επόμενης.

Πώς έμοιαζε η παράσταση μιας αρχαίας κωμωδίας;

Αν θελήσουμε να πλάσουμε την εικόνα μιας αρχαίας κωμωδίας όπως παιζόταν στα χρόνια της, η φαντασία μας θα μας οδηγήσει σε μια σημερινή επιθεώρηση. Και αυτό γιατί στην αρχαία κωμωδία υπήρχε ένα θέμα γύρω από το οποίο ο ποιητής ανέπτυξε τις ιδέες του· οι σκηνές όμως συνδέονταν χαλαρά μεταξύ τους.

Ο χορός ήταν συχνά μεταμφιεσμένος σε ζώα, φορούσε αστεία προσωπεία ανάλογα με την υπόθεση του έργου και συμμετείχε ενεργά με πολλή κίνηση, τραγούδι και διάλογο, τόσο μεταξύ των μελών του όσο και με τους θεατές. Για τέλος υπήρχε πάντα ένα ξέσπασμα χαράς με ένα πανηγύρι, γάμο ή συμπόσιο προκειμένου να φύγουν όλοι ευχαριστημένοι, όπως οι νικητές που αποχωρούσαν στεφανωμένοι με κισσό.

Σήμερα γνωρίζουμε πεντακόσιες τριάντα κωμωδίες, πολύ λίγες από αυτές ολόκληρες, τις περισσότερες σε αποσπάσματα ή μόνο σε τίτλους. Έχουν επίσης σωθεί πενήντα περίπου ονόματα κωμικών ποιητών. Από όλους αυτούς γνωρίζουμε καλά μόνο τον αγαπημένο κωμικό ποιητή της Αθήνας, τον Αριστοφάνη.

Η «χρυσή εποχή» της Αθήνας

Για τη ζωή του Αριστοφάνη οι πληροφορίες που έφτασαν ως εμάς είναι πολύ λίγες. Ήταν από την Αθήνα, από το δήμο των Κυδαθηναίων, δηλαδή τη σημερινή Πλάκα. Ξέρουμε επίσης ότι η οικογένειά του είχε κτήματα στην Αίγινα· θα μπορούσαμε, λοιπόν, να φανταστούμε ότι ο ποιητής εμπνεόταν και έγραφε τα έργα του ζώντας άλλοτε στο πολύβουο κέντρο της πόλης και άλλοτε στο ήσυχο νησί. Δυστυχώς όμως, από τις σαράντα τέσσερις κωμωδίες του έχουν σωθεί μόνο οι έντεκα.

Δεν γνωρίζουμε με βεβαιότητα πότε γεννήθηκε ο Αριστοφάνης, πάντως πρέπει να ήταν γύρω στο 450 π.Χ., τότε που η Αθήνα ζούσε τη «χρυσή εποχή» της.

Η πόλη είχε αναδειχθεί σε μια ισχυρή δύναμη. Ο στόλος της έλεγχε τα περισσότερα νησιά του Αιγαίου, που πλήρωναν φόρους προκειμένου να εξασφαλίσουν τη συμμαχία της. Αφότου οι Πέρσες είχαν νικηθεί επικρατούσε ειρήνη και οι ελληνικές πόλεις, που συνήθως ανταγωνίζονταν η μία την άλλη, είχαν υπογράψει ανακωχή μεταξύ τους. Έτσι το εμπόριο ανθούσε και ιδιαίτερα τα αττικά προϊόντα ήταν περιζήτητα στις αγορές της Μεσογείου.

Ο πλούτος και η ειρήνη ήταν οι απαραίτητες συνθήκες για να δώσουν τους καλύτερους καρπούς τους οι τέχνες, οι επιστήμες και η φιλοσοφία. Το δημοκρατικό πολίτευμα είχε πλέον εδραιωθεί. Καθώς η Αθήνα γινόταν σταδιακά κέντρο με πανελλήνια ακτινοβολία, συγκεντρώνονταν εκεί οι σπουδαιότεροι άνθρωποι που διακρίνονταν σε κάθε πεδίο της σκέψης και των τεχνών. Στο λόφο της Ακρόπολης άρχισε τότε να χτίζεται ο Παρθενώνας, ενώ και

Ο Αριστοφάνης και η εποχή του

άλλοι ναοί, δημόσια κτήρια και αγάλματα ομόρφαιναν την πόλη. Οι φιλόσοφοι δίδασκαν τους νέους. Στην Εκκλησία του Δήμου το συγκεντρωμένο πλήθος μπορούσε να ακούσει τους πιο ονομαστούς ρήτορες και στο θέατρο του Διονύσου τους πιο γνωστούς ποιητές, αυτούς που σήμερα ονομάζουμε «κλασικούς».

Ο πόλεμος

Αν και ο Αριστοφάνης μεγάλωσε σε μια τέτοια περίοδο ακμής, πλούτου και σταθερότητας, σύντομα τα πράγματα άλλαξαν. Οι ελληνικές πόλεις χωρίστηκαν σε δύο παρατάξεις, άλλες ακολουθώντας τους Αθηναίους και άλλες συμμαχώντας με τους Σπαρτιάτες. Η σύγκρουση μεταξύ τους δεν άργησε να συμβεί: το 431 π.Χ. ξέσπασε ο Πελοποννησιακός Πόλεμος και κράτησε πάνω από 25 χρόνια. Η Αθήνα ηττήθηκε, αν και τελικά ο πόλεμος αποδείχθηκε το ίδιο καταστροφικός για όλους.

Ο Αριστοφάνης πρώτη φορά παρουσίασε κωμωδίες του σε θεατρικούς αγώνες μετά την έναρξη του πολέμου. Συχνά στα έργα του εκφράζει τη νοσταλγία για την ειρηνική ζωή και τη χρυσή εποχή που ανήκει πια στο παρελθόν. Παρότι είναι κωμικός ποιητής, μπορούμε να αισθανθούμε την πικρία και την απογοήτευσή του γιατί είχε την τύχη να γνωρίσει μια ιδανική πολιτεία και την ατυχία να τη δει να καταρρέει. Υπερασπίζεται τη συμφιλίωση των πόλεων και κατηγορεί όσους παρασέρνουν το λαό στη διχόνοια και τη σύγκρουση. Πάνω απ' όλα θέλει να δείξει πόσο ο πόλεμος βλάπτει τους απλούς ανθρώπους, τους γεωργούς, τους βιοτέχνες και τους εμπόρους.

Το σχέδιο του Πισθέταιρου και του Ευελπίδη

Όταν ο Αριστοφάνης παρουσίασε τους Όρνιθες στα Μεγάλα Διονύσια του 414 π.Χ., ο πόλεμος είχε ήδη αρχίσει από καιρό. Πολλοί ένιωθαν πια κουρασμένοι από την κατάσταση που δεν έλεγε να πάρει ένα τέλος. Έτσι και ο ποιητής φαντάζεται δύο Αθηναίους να εγκαταλείπουν για πάντα την πόλη τους (Σκηνή 1). Επειδή όμως γι' αυτούς δεν υπάρχει άλλος τόπος στη γη καλύτερος από την πατρίδα τους, καταστρώνουν το σχέδιο να ζήσουν στον ουρανό, μαζί με τους όρνιθες, όπως λέγονται τα πουλιά στην αρχαία ελληνική γλώσσα. Το όνειρό τους είναι να αποκτήσουν φτερά, να ζήσουν πετώντας ελεύθερα και να φτιάξουν μια καινούργια πόλη, ειρηνική και ευτυχισμένη, ανάμεσα στη γη και τον ουρανό, ανάμεσα στους θεούς και τους ανθρώπους. Τα ονόματα που δίνει ο Αριστοφάνης στους πρωταγωνιστές του δεν είναι τυχαία: είναι ο Πισθέταιρος, δηλαδή αυτός που πείθει τους φίλους, και ο Ευελπίδης, αυτός που ελπίζει, ο αισιόδοξος.

Κάπου ανάμεσα στους αιθέρες οι Αθηναίοι συναντούν τον Τσαλαπετεινό, που πριν γίνει πουλί ήταν άνθρωπος, και εκείνος καλεί τα υπόλοιπα πουλιά (Σκηνή 2).

Στην αρχή βέβαια ο χορός των ορνίθων αντιμετωπίζει εχθρικά τον Πισθέταιρο και τον Ευελπίδη, καθώς δεν ξχνά ότι οι άνθρωποι δεν έχουν καλές σχέσεις με τα πουλιά: τα κυνηγούν, τα φυλακίζουν, τα σκοτώνουν και τα τρώνε. Όμως ο Πισθέταιρος παρουσιάζει τόσο δελεαστικά την ιδέα της πόλης των πουλιών ώστε τελικά τα πείθει και, με πολύ ενθουσιασμό, όλοι ρίχνονται στη δουλειά.

Η σκηνή αυτή (Σκηνή 4) είναι από τις πιο όμορφες της κωμωδίας: Ο Αριστοφάνης φαντάζεται το κάθε πουλί να αναλαμβάνει μια εργασία ανάλογα με τις δυνάμεις και τις ιδιότητές του. Από τους στίχους του μαθαίνουμε πολλά για τα πουλιά, αλλά και καταλαβαίνουμε με πόση προσοχή ο Αριστοφάνης τα έχει παρατηρήσει και με πόση αγάπη περιγράφει τις συνήθειές τους.

Οι Όρνιθες και η αέρινη πόλη τους

Η Νεφελοκοκκυγία

Το όνομα της καινούργιας πολιτείας είναι Νεφελοκοκκυγία, αποτελείται, δηλαδή, από σύννεφα (νεφέλες) και το κελάηδισμα του κούκου. Είναι «μαλακή σαν χαλί από μαλλί απαλό» (στ. 121-2). Είναι χτισμένη στις νεφέλες, η ζωή όμως εκεί είναι ανέφελη και ανάλαφρη, χωρίς προβλήματα και λύπες, παρά μόνο με χαρές και ξέγνοιαστα γλέντια. Δεν χρειάζονται χρήματα, δεν λέγονται ψέματα, δεν γίνονται δίκες. Οι επικίνδυνοι άνθρωποι διώχνονται αμέσως, όπως οι συκοφάντες, οι κόλακες, οι απατεώνες, οι άχρηστοι νομοθέτες, οι συμφεροντολόγοι πολιτικοί, όλοι εκείνοι που ο Αριστοφάνης πιστεύει πως έβλαψαν και την αγαπημένη του Αθήνα (Σκηνή 5).

Γνωρίζουμε βέβαια ότι ο ποιητής εμπνέεται και σατιρίζει σύγχρονά του πρόσωπα και καταστάσεις. Την ίδια στιγμή όμως εκφράζει την ανάγκη των ανθρώπων σε κάθε εποχή να οραματιστούν μια ιδανική πολιτεία, έστω και αν μέσα τους γνωρίζουν καλά ότι κάτι τέτοιο δεν υπάρχει κι ούτε μπορεί να υπάρξει πέρα από τη φαντασία τους.

Ο Αριστοφάνης πλάθει, λοιπόν, μια ου-τοπία, έναν όχι-τόπο, δηλαδή έναν τόπο μη πραγματικό, όπως αργότερα τον ονόμασαν οι φιλόσοφοι. Την πολιτεία των ονείρων του την περιγράφει με πειράγματα και αστεία υπονοούμενα, γιατί αυτός είναι ο τρόπος που εκφράζεται ένας κωμικός ποιητής. Ωστόσο, από τότε η αέρινη Νεφελοκοκκυγία του απέκτησε τόση βαρύτητα στη σκέψη των ανθρώπων, ώστε κατέληξε να αποτελεί συνώνυμο της τέλειας πολιτείας όπου ονειρευόμαστε να ζήσουμε, ξέροντας την ίδια στιγμή ότι η επιθυμία μας θα μείνει απραγματοποίητη.

Οι Όρνιθες μοιάζουν, λοιπόν, σαν όνειρο παιδικό, σαν παραμύθι με ευτυχισμένο τέλος. Ευτυχισμένο; Όταν το έργο τελειώνει, τα συναισθήματά μας είναι ανάμεικτα: η Νεφελοκοκκυγία ιδρύθηκε, ασφαλίστηκε με τείχη, διάλεξε τους κατοίκους της και αναγνωρίστηκε από θεούς και ανθρώπους, όλοι όμως νιώθουμε πως είναι τόσο άπιαστη, φευγαλέα και εύθραυστη όσο δηλώνει το όνομά της.

Θεοί που δεν είναι καθόλου θεϊκοί

Μετά από τους ανθρώπους εκείνους που δεν είναι άξιοι να γίνουν πολίτες της Νεφελοκοκκυγίας, παρουσιάζονται οι θεοί. Πρώτη καταφτάνει πετώντας η πτερωτή Ίριδα, η αγγελιαφόρος των θεών· λίγο αργότερα ο Ποσειδώνας, ο Ηρακλής και ένας ξένος θεός, ο Τριβαλλός (Σκηνές 6 και 7).

Οι θεοί είναι πεινασμένοι γιατί, από τότε που τα πουλιά ίδρυσαν την πόλη τους, δεν φτάνει ως τον ουρανό η μυρωδιά από τις θυσίες που κάνουν οι άνθρωποι. Μην αντέχοντας άλλο την πείνα, έρχονται στη Νεφελοκοκκυγία αναγκασμένοι να κλείσουν συμφωνία με τα πουλιά.

Ο τρόπος με τον οποίο ο Αριστοφάνης αποδίδει τους θεούς μάς κάνει εντύπωση. Τους δείχνει αδύναμους και γελοίους, τα πουλιά τους εκβιάζουν, οι άνθρωποι ούτε τους φοβούνται ούτε τους σέβονται. Η Ίριδα είναι μια δειλή που το βάζει στα πόδια, ο Ηρακλής έχει το νου του στο φαΐ, ο Ποσειδώνας δεν καταφέρνει να επιβάλει τη γνώμη του, ενώ ο Τριβαλλός δεν μιλάει καν ελληνικά.

Αυτή η εικόνα μάς επιτρέπει να υποθέσουμε ότι οι κωμικοί ποιητές μπορούσαν να γίνουν πολύ τολμηροί στην παρουσίαση των θεών χωρίς να προκαλούν το αίσθημα του κοινού. Κι από την άλλη, ίσως η εικόνα των θεών να καθρεφτίζει την απογοήτευση των ανθρώπων, καθώς οι πόλεμοι και οι καταστροφές δυσκολεύουν τη ζωή τους και κλονίζουν τις αξίες τους.

Και η ιστορία τελειώνει με ένα μεγάλο γλιέντι!

Οι θεοί τελικά συμφιλιώνονται με τα πουλιά, αναγνωρίζουν τη Νεφελοκοκκυγία και της χαρίζουν ό,τι χρειάζεται η ιδανική πόλη: φρόνηση,

Μια γιορτή στα σύννεφα

δικαιοσύνη, ειρήνη, δύναμη, αρμονία. Ο Πισθέταιρος, ο ιδρυτής της Νεφελοκοκκυγίας, γίνεται κυβερνήτης της και τα πουλιά, ευτυχισμένα στην αέρινη πόλη τους ανάμεσα στους θεούς και τους ανθρώπους, γλεντούν, τραγουδούν και χορεύουν (Σκηνή 7).

*«Ω τρισμακάριστη γενιά των πουλιών,
που η ευτυχία σας είναι ανείπωτη,
υποδεχτείτε τον αρχηγό σας στ' αρχοντικά
παλάτια. Έρχεται και λαμποκοπάει
με τέτοια λάμψη, που ποτέ δεν είδατε
να λάμπει αστέρι στο χρυσοφώπιστο ουρανό
μήτε κι ο ήλιος που σκορπίζει
το φέγγος των ακτίνων του μακριά.
Υπέροχη ευωδιά ανεβαίνει ψηλά στα ουράνια
-εξάισιο θέαμα- κι οι αύρες ξετυλίζουν
τον καπνό από τα θυμιάματα.
Της θεάς Μούσας το ιερό γλυκόλαλο στόμα
ας τραγουδήσει!»*

(στ. 1706-1719)

Υστερόγραφο: Οι Όρνιθες μετά τον Αριστοφάνη

Για την παράσταση των Όρνιθων ο Αριστοφάνης συνεργάστηκε με το σκηνοθέτη Καλλίστρατο, δεν κατάφεραν, ωστόσο, να κερδίσουν την πρώτη θέση.

Κι όμως, σήμερα η κωμωδία αυτή είναι ένα από τα δημοφιλέστερα έργα του Αριστοφάνη και συχνά «ανεβαίνει» στη σκηνή σε ολόκληρο τον κόσμο. Ευκαιρία, λοιπόν, να τη γνωρίσετε, να δημιουργήσετε κι εσείς τη συννεφένια σας πόλη και να ετοιμάσετε τη δική σας παράσταση!

Από τους Όρνιθες
του Αριστογάνη

Οι ρόλοι στο έργο

Αφηγητής

Πισθέταιρος, Αθηναίος πολίτης

Ευελπίδης, Αθηναίος πολίτης

Τσαλαπειτεινός, άνθρωπος που έγινε πουλί

Ποιητής, που θέλει να γίνει κάτοικος της Νεφελοκοκκυγίας

Ίρις, φτερωτή θεά, αγγελιαφόρος των θεών

Ποσειδώνας, ο θεός της θάλασσας

Ηρακλής, ο γνωστός ήρωας

Τριβαλλός, ένας θεός των βαρβάρων

Ο χορός των πουλιών

Όρνιθες Σκηνή 1"

Αφηγητής

Βρισκόμαστε στη μέση του πουθενά. Σ' έναν έρημο τόπο γεμάτο βράχια, θάμνους και ένα δέντρο στο βάθος. Δύο άνθρωποι βαδίζουν σαν να έχουν χάσει το δρόμο τους. Στα χέρια τους κρατούν από ένα πουλί για οδηγό τους.

Είναι ο Πισθέταιρος και ο Ευελπίδης, δύο Αθηναίοι που έφυγαν από την πόλη τους και ψάχνουν έναν τόπο ειρηνικό για να ζήσουν.

Ευελπίδης

Αχ, δυστυχία μου! Διάλεξα μια κουρούνα για οδηγό και περπατάω άσκοπα τόσες ώρες.

Κουρούνα

Κρα - κρα!

Πισθέταιρος

Σώπα κι εσύ, χαζοπούλι! Τρεις οβολούς έδωσα για τη χάρη σου! Όχι μόνο το δρόμο για τη χώρα των πουλιών δεν ήξερες, αλλά μου τοιμπάς κι από πάνω τα δάχτυλα και με πονάς για να γυρίσουμε πίσω στην Αθήνα!

Ευελπίδης

Απορώ πώς πιστέψαμε ότι τάχα δύο πουλιά θα μας οδηγήσουν στον Τσαλαπετεινό, που πριν γίνει πουλί ήταν άνθρωπος σαν κι εμάς.

Πισθέταιρος

Σοσ... για στάσου... Κάτι λέει η κουρούνα. Μου φαίνεται πως φτάσαμε... στη χώρα των πουλιών!

Ευελπίδης

Θα φωνάξω τον Τσαλαπετεινό να δω αν η κουρούνα έχει δίκιο: Παιδί, ε! παιδί! Μα τι λέω! Εποποί, εποποί! Τσίιου!

Ένας Τρυποκάρυδος παραμερίζει τα κλαδιά ενός θάμνου για να περάσει ο Τσαλαπετεινός.

Ευελπίδης

Πωπώ θεοί μου, τι φτερά και πούπουλα είναι αυτά!

Τσαλαπετεινός

Ποιοι είστε εσείς που με ζητάτε και τι θέλετε από 'μένα;

Ευελπίδης

Είμαστε άνθρωποι, από την Αθήνα. Ήρθαμε σ' εσένα γιατί πριν γίνεις πουλί ήσουν άνθρωπος και σαν πουλί πετάς πάνω από θάλασσες και στεριές και τα βλέπεις όλα.

Πισθέταιρος

Θέλουμε να μας βρεις μια ωραία πόλη να ζήσουμε, γιατί δεν αντέχουμε άλλο την Αθήνα!

Ὄρνιθες Σκηνή 2^η

Αφηγητής

Καθώς συζητούν ο Τσαλαπετεινός με τον Πισθέταιρο και τον Ευελπίδη, οι δύο Αθηναῖοι τού προτείνουν να φτιάξει μια πόλη, την πόλη των πουλιών. Ο Τσαλαπετεινός βρίσκει καλή την ιδέα. Ζητάει από τη γυναίκα του την Απδόνα να καλέσει με το γλυκόλαλο τραγούδι της τα πουλιά κι εκείνος τα φωνάζει να συγκεντρωθούν.

Τσαλαπετεινός

Εποπίου, εποπίου, πίου πίου, ίου, ίου, ελάτε, ελάτε, ελάτε εδῶ ὅλοι εσεῖς σύντροφοι φτερωτοί!

Πισθέταιρος

Ὦχ, τι θαύμα εἶναι τούτο! Γέμισε ο τόπος πετούμενα. Κοίτα, να ἕνας κοκκινολαίμης και μία πέρδικα πλουμιστή. Δες την αγριόπαπια και το κερκινέζι. Ὦ, ναι! Εἶναι η χώρα των πουλιών. Μου φαίνεται πως θα πετάξω κι εγὼ ἀπ' τη χαρά μου.

Ευελπίδης

Ἀμάν! Τι εἶναι τούτα; Ἐνα γεράκι ἔρχεται προς τα ἔδω κι ἕνας ψαραετός. Μανούλα μου, μου φαίνεται πως θα κουρνιαίσω στη γωνίτσα μου...

Πουλιά

Πούπου, πούπου πού είναι αυτός που μας κάλεσε; Τι τι τι λόγο θα μας πει;

Τσαλαπετεινός

Εγώ σας κάλεσα, ο καλός σας φίλος, γιατί ήρθαν και με βρήκαν δύο άνθρωποι.

Πουλιά

Πού; Πώς; Τι λες; Οι άνθρωποι είναι οι χειρότεροι εχθροί μας! Απάνω τους, χτυπήστε τους, τοιμήστε τους, μαδήστε τους!

Τσαλαπετεινός

Μην βιάζεστε, δεν είναι σαν τους άλλους. Σ' αυτούς αρέσει ο τρόπος της ζωής σας, θέλουν να ζήσουν μ' εσάς για πάντα. Ακούστε τι θέλουν να σας πουν...

Πισθέταιρος

Καλά μου πουλιά, δεν ξέρετε πόσο πονάω για σας. Τον παλιό καιρό εσείς κυβερνούσατε τον κόσμο, πριν ακόμα απ' τους θεούς και τους ανθρώπους. Να, για παράδειγμα, τον πετεινό τον λένε αλλιώς και περσοπούλι, γιατί βασίλευε στους Πέρσες πριν το βασίλειο Δαρείου.

Ευελπίδης

Γ' αυτό και περπατάει καμαρωτός σαν βασιλιάς, κι έχει, μόνος αυτός από τα πουλιά, κόκκινο λοφίο σαν στέμμα. Και τώρα ακόμα, σαν ανάμνηση του παλιού του μεγαλείου, μόλις αρχίσει τα κικιρίκου την αυγή ξυπνάνε όλοι υπάκουα και πάνε για δουλειά!

Πισθέταιρος

Μα το πιο φοβερό είναι ότι ο Δίας, που βασιλεύει σε θεούς και ανθρώπους, έχει έναν αετό στο σκίπτρο του και η κόρη του, η σοφή Αθηνά, μία κουκουβάγια.

Ευελπίδης

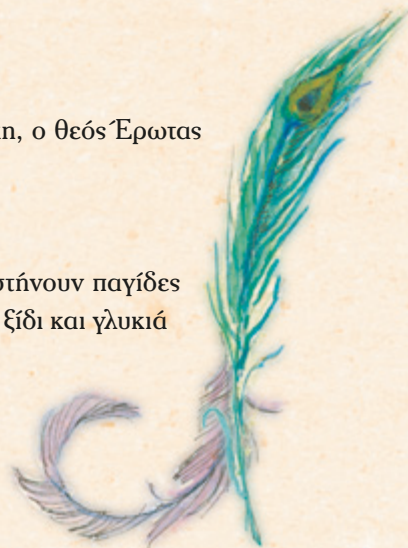
Δεν βλέπετε που ο Ερμής, κοτζάμ θεός, φοράει φτερούγες και πετάει; Το ίδιο και η Νίκη, ο θεός Έρωτας και η Ήριδα.

Πισθέταιρος

Αυτή λοιπόν ήταν κάποτε η ιστορία σας... Τώρα όμως, σας λένε όλοι χαζοπούλια, σας στήνουν παγίδες και σας πουλούν αρμαθιές αρμαθιές. Σας ψήνουν και σας σερβίρουν στο τραπέζι με λάδι, ξίδι και γλυκιά σάλτσα.

Πουλιά

Πωπωπό! Μας πίκρανες και βούρκωσαν τα μάτια μας τ' αετίσια. Από τον ουρανό σαν να κατέβηκες να μας σώσεις και με τα λόγια σου φτερά να μας δώσεις. Είμαστε έτοιμοι να σ' ακολουθήσουμε και μαζί σου ν' αναπερωθούμε.

ὄρνιθες σκηνή 3^η

Αφηγητής

Έτσι ο Τσαλαπετεινός δίνει στον Πισθέταιρο και τον Ευελπίδη μια μικρή ρίζα· μόλις την έφαγαν, έβγαλαν και οι δύο φτερά...

Πισθέταιρος

Μα τον Δία, δεν έχω ξαναδεί πιο γελοίο θέαμα. Έτσι φτερουγάτος μοιάζεις με ταλαίπωρη χήνα.

Ευελπίδης

Κι εσύ με κότσοφα με κούρεμα μοντέρνο.

Τσαλαπετεινός

Είμαστε καλότυχοι όσοι έχουμε φτερά. Το χειμώνα δεν έχουμε ανάγκη από κάπες και παλτά, ούτε μας καίνε οι λαμπερές ακτίνες του ήλιου το καλοκαίρι.

Πουλιά

Κατοικούμε σ' ανθισμένα λιβάδια μες στις φυλλωσιές και ξεχειμωνιάζουμε σε σπηλιές παίζοντας με τις βουνίσσιες νεράιδες. Δεν υπάρχει πιο όμορφο και πιο γλυκό απ' το να έχεις φτερά.

Πισθέταιρος

Είναι αλήθεια πως έχουν ωφεληθεί πολύ οι άνθρωποι από εσάς, έεε... δηλαδή, από εμάς τα πουλιά. Τα πουλιά δίνουν τα σημάδια των καιρών στους ανθρώπους. Όταν οι γερανοί πετούν για τη Λιβύη, στέλνουν μήνυμα στους γεωργούς να σπεύρουν τα χωράφια τους. Και με το πρώτο λάλημα του κούκου πρέπει να τα θερίσουν.

Ευελπίδης

Σωστά τα λες. Μήπως το περδικογέρακο δεν φέρνει μαζί του τη χαρά της άνοιξης; Ή μήπως θα φορέσει κανείς κοντομάνικα πριν δει τα χελιδόνια να χτίζουν τις φωλιές τους;

Τσαλαπετεινός

Και όχι μόνο αυτά. Φτερουγίζουμε γρήγορα σ' αυτούς που αγαπάμε και τους μαρτυράμε πολλά απ' όσα ακούμε να λένε οι άνθρωποι καθώς πετούμε ανάμεσά τους.

Πουλιά

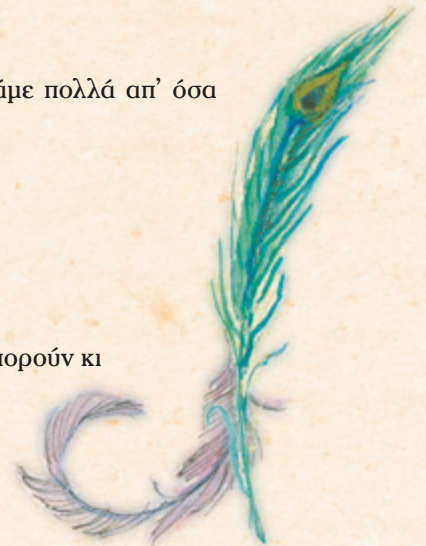
Γί αυτό άλλωστε λέμε «μου το 'πε ένα πουλάκι»!

Τσαλαπετεινός

Και τις σοδειές τους προστατεύουμε από τα έντομα και τις ακρίδες κι έτσι χάρη σ' εμάς μπορούν κι απολαμβάνουν και του πουλιού το γάλα.

Πουλιά

Με τη γλυκιά λαλιά μας τους χαρίζουμε μελωδικά τραγούδια που γαλπνεύουν τ' αγρίμια και κοιμίζουν τα κύματα.

Όρνιθες Σκηνή 4^η

Αφηγητής

Τώρα που ο Πισθέταιρος και ο Ευελπίδης απέκτησαν φτερά, καθώς και την εμπιστοσύνη των άλλων πουλιών, εξηγούν το σχέδιό τους για να γίνουν και πάλι οι άρχοντες του κόσμου.

Πισθέταιρος

Κοιτάξτε κάτω, έπειτα επάνω και στριφογυρίστε το λαιμό. Τι βλέπετε;

Πουλιά

Να μας στραβολαιμιάσεις θες; Τίποτα δεν βλέπουμε, μόνο τον ουρανό και τα σύννεφα.

Πισθέταιρος

Αυτή δεν είναι η χώρα των πουλιών; Εδώ λοιπόν πρέπει να φτιάξετε την πόλη σας και να την ορίσετε γύρω-γύρω με τείχος. Γιατί δεν είναι ωραίο να ζείτε πετώντας από 'δω και από 'κει, άστατα και δίχως σκοπό.

Πουλιά

Σωστά μιλάς. Και πώς θα την ονομάσουμε την πόλη μας;

Ευελπίδης

Να της δώσουμε ένα όνομα μεγάλο και δοξασμένο. Κάτι που να θυμίζει αστέρια, σύννεφα, νεφέλες...

Πουλιά

Κάτι που να θυμίζει κελάηδισμα, τσίβισμα, το τραγούδι του κούκου...

Πισθέταιρος

Μμμ, τι λες για Νεφελοκοκκυγία;

Πουλιά

Πωπωπώ, βρήκες όνομα σπουδαίο! Πες μου τώρα τι να κάνω, από πού να ξεκινήσω;

Πισθέταιρος

Εμπρός λοιπόν, οργανωθείτε για ν' αρχίσει η δουλειά, να χτίσουμε το τείχος μας!

Για τα θεμέλια να φέρουν πέτρες οι γερανοί από τη Λιβύη και οι μπεκάτσες να τις σπάνε με τα ράμφη τους...

Ευελπίδης

Οι πελαργοί να φτιάξουν τούβλα και τα πουλιά των ποταμών να φέρουν μπόλικο νερό για να φτιάξουμε τη λάσπη...

Πισθέταιρος

Εσείς, χάνες, δουλέψτε τα πόδια σας σαν φυτάρια και ρίξτε τον πηλό μέσα στις σκάφες. Και οι πάπιες να φορέσουν τις ποδιές τους και να κουβαλήσουν όσα τούβλα είναι έτοιμα.

Ευελπίδης

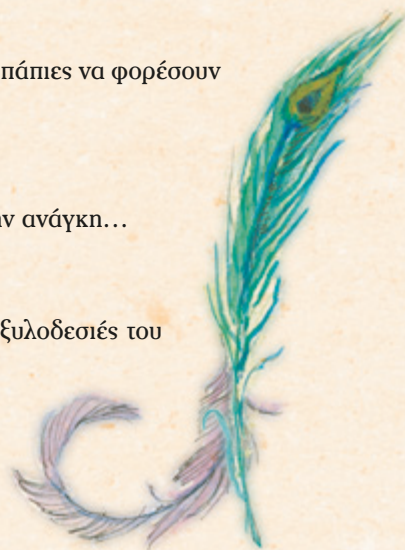
Και εσείς, κελιδόνια, μην κάθεστε, να πετάτε ψηλά με τον πηλό στο στόμα για να βοηθάτε στην ανάγκη...

Πουλιά

Σαν να τη βλέπω κιόλας την πανέμορφη πόλη μας... Μα για πες μας, τι θα κάνουμε με τις ξυλοδεσιές του τείχους;

Πισθέταιρος

Οι πελεκάνοι, που 'ναι μεγάλοι τεχνίτες ξυλουργοί, με τις μύτες τους να πελεκήσουν τα ξύλα. Και όσοι έχουν ράμφη μυτερά να μπου φρουροί στα τείχη, κανείς να μην μπει χωρίς την άδειά μας.

Όρνιθες Σκηνή 5^η

Αφηγητής

Καθώς τα πουλιά δουλεύουν με χαρά και ενθουσιασμό, η Νεφέλοκοκκυγία είναι πολύ γρήγορα έτοιμη.

Τσαλαπετεινός

Πισθέταιρε, το τείχος χτίστηκε πέρα ως πέρα, μακρύ και μεγαλόπρεπο.

Πουλιά

Μα τον Ποσειδώνα, η πιο ωραία πόλη του κόσμου είναι η Νεφέλοκοκκυγία μας. Κι όποιος μαζί μας θέλει να μείνει και να καλοπερνάει από 'δω και πέρα, ας έρθει κοντά μας.

Ποιτής

Τη Νεφέλοκοκκυγία την ευτυχισμένη, ω Μούσα, τραγούδησε με τους ύμνους σου, και κάνε τη μεγάλη και τρομερή, τριαλαλί τριαλαλί.

Πισθέταιρος

Ποιος είσαι εσύ και τι θέλεις;

Ποιτής

Είμαι ποιτής και ήρθα να αποκτήσω σ' εσάς της έμπνευσης τα φτερά.

Πισθέταιρος

Φίλοι μου, σκέφτομαι πως αν θέλουμε η πόλη μας να ευτυχίσει, καλύτερα να μην δεχόμαστε τον καθένα.

Ευελπίδης

Ναι, ναι, να μην δεχόμαστε φαντασμένους ποιητές που άλλο δεν ξέρουν παρά να κολακεύουν.

Πισθέταιρος

Κι ούτε να δεχτούμε ψεύτικους νόμους, πολιτικούς που θέλουν με το ζόρι να μας κυβερνούν κοιτώντας μόνο το συμφέρον τους, ούτε ανθρώπους που έχουν κάνει κακό.

Ευελπίδης

Κι αυτούς που με συκοφαντίες σπέρνουν τη διχόνοια ανάμεσα στους πολίτες;

Πισθέταιρος

Και αυτούς να τους διώχνουμε. Είδες πώς κατάντησαν την πόλη που γεννηθήκαμε, την Αθήνα μας...

Πουλιά

Πολλοί έχουν ερωτευτεί την πόλη μας. Εμείς, όμως, προσεκτικά εξετάζοντας όσους φτάνουν εδώ, θα δίνουμε φτερά που ταιριάζουν σε όσους μάς ταιριάζουν.

Πισθέταιρος

Κι ακόμα λέω πως, αφού τόσο κουρασθήκαμε για να φτιάξουμε μια τέτοια πόλη, είναι κρίμα και άδικο να μην γίνουμε ξανά οι αφέντες του κόσμου.

Πουλιά

Και πώς πώς πώς θα γίνει αυτό;

Πισθέταιρος

Καθώς η πόλη μας χτίστηκε στα σύννεφα, ανάμεσα στη γη και τον ουρανό, έχουμε απ' όλους την καλύτερη θέση. Θα ζητήσουμε, λοιπόν, την εξουσία από τον Δία.

Πουλιά

Και θα δεχθεί;

Πισθέταιρος

Αν αρνηθεί και δεν θελήσει και δεν βάλει μυαλό, θα του κηρύξουμε πόλεμο ιερό. Εμπρός, να στείλουμε ένα πουλί να ζητήσει από τους ανθρώπους να μην θυσιάζουν πια στους θεούς, αφού εμείς και τους βοηθάμε περισσότερο και τους προστατεύουμε καλύτερα.

Ευελπίδης

Και έτσι θα τους σφίξει η πείνα και τότε...

Πουλιά

Τότε τότε τότε ο κόσμος όλος θα γίνει δικός μας!

Όρνιθες Σκηνή 6^η

Αφηγητής

Τα πουλιά ακολουθούν το σχέδιο του Πισθέταιρου.

Κι όλα πάνε όπως τα είχαν σκεφτεί, ώσπου ξαφνικά μπροστά τους εμφανίζεται μια φτερωτή θεά.

Τσαλαπετεινός

Ε, εσύ! Τις ει; Πού πού πού φτερουγάς; Στάσου, σταμάτα εκεί και μην προχωράς πιο πέρα. Ποια είσαι; Από πού έρχεσαι;

Ίρις

Είμαι η γρήγορη Ίριδα, και έρχομαι από τους θεούς του Ολύμπου.

Πισθέταιρος

Πώς μπήκες στην πόλη μας; Πήγες στους κουρουνάρχες; Οι πελαργοί σου σφράγισαν το διαβατήριο;

Ίρις

Είσαι στα καλά σου; Όχι, δεν μου το σφράγισε κανείς.

Πισθέταιρος

Τότε έχεις κάνει παράβαση, αφού πετάς στα κρυφά πάνω από ξένο κράτος. Ακόμα και οι θεοί πρέπει να υπακούετε σ' εμάς τα πουλιά, γιατί τώρα εμείς είμαστε οι αφέντες του κόσμου.

Ίρις

Α! Αυτοί δεν αστειεύονται καθόλου. Πάω να φωνάξω αμέσως κάποιον ανώτερό μου.

Πισθέταιρος

Για κοίτα, το 'βαλε στα πόδια χωρίς δεύτερη κουβέντα. Δεν θα εμπιστευτώ ποτέ γυναίκα με φτερά!

Όρνιθες Σκηνή 7^η

Αφηνητής

Δεν περνάει πολλή ώρα και πλησιάζουν τρεις ακόμα θεοί για να συζητήσουν με τα πουλιά: ο Ποσειδώνας, ο Ηρακλής και ο Τριβαλλός, θεός των βαρβάρων.

Ευελπίδης

Ποιοι είναι πάλι αυτοί που πλησιάζουν; Σαν γνωστοί μου φαίνονται. Και πολύ πεινασμένοι!

Πισθέταιρος

Είναι θεοί που ήρθαν για πρέσβεις. Γρήγορα, φέρτε μου εδώ μπόλικο κρέας ψιτό για να τους παίξω ένα παιχνίδι.

Ηρακλής

Έχουν θολώσει τα μάτια μου από την πείνα. Αλλά η μύτη μου μαρτυράει πως πλησιάζουμε. Μμμ, ψιτό στη θράκα με μπόλικο δυόσμο!

Ποσειδώνας

Μάζεψε τα σάλια σου, κακομοίρη, και κοίτα τα χάλια σου. Το ιμάτιο φοριέται από τα δεξιά!

Ηρακλή

Θείε, πολύ θέλω να καρυδώσω αυτόν που έχτισε την πόλη και απειλεί τον Δία, τον πατέρα μου και αδελφό σου.

Ποσειδώνας

Συγκρατήσου καλέ! Εδώ μας έστειλαν για ειρήνη.

(στα πουλιά) Αγαππητά μου πουλιά, μας στέλνουν οι θεοί του Ολύμπου για να πάψουμε τον πόλεμο.

Πισθέταιρος

Εμείς δεν αρχίσαμε κανένα πόλεμο. Μια πόλη μόνο φτιάξαμε. Την πόλη των πουλιών.

Ηρακλής

Ε, εσύ που ψήνεις, ρίξε και μυρωδικά ψιλοκομμένα. Μπόλικο λάδι, μην το τσιγκουνεύεσαι. Φέρτε και τον τυροτρίφτη. Το θέλει το τυρί του το ψητό!

Ποσειδώνας

Η αλήθεια είναι πως από τότε που οι άνθρωποι σταμάτησαν να θυσιάζουν στους θεούς, δεν ανεβαίνει στον Όλυμπο καθόλου η μυρωδιά από τα σφαχτάρια. Αναγκαστικά το ρίξαμε στη νηστεία. Κι αν είμαστε θεοί, πόσο ν' αντέξουμε; Γι' αυτό ήρθαμε να προτείνουμε ειρήνη.

Πισθέταιρος

Κι εμείς θέλουμε να ζήσουμε ειρηνικά με τους θεούς και τους ανθρώπους.

Ηρακλής

Γλυκιά η σάλτσα. Όσο πρέπει. Μμμ, γλείφω και τα δάχτυλά μου.

Ευελπίδης

Αν ο Δίας δώσει την εξουσία στα πουλιά, η συμφωνία έκλεισε κίχλας.

Ποσειδώνας

Ακούστε με προσεκτικά. Ο Δίας προτείνει η συμφωνία για την ευτυχία της πόλης σας να είναι η εξής: εσείς θα σέβεστε τους θεούς και εκείνοι με τη σειρά τους θα σας στείλουν τη φρόνηση, την καλή θέληση, την ευνομία και τον πλούτο.

Πουλιά

Ναι, ναι, αυτά είναι ακριβώς που θέλουμε για τη Νεφελοκοκκυγία μας.

Πισθέταιρος

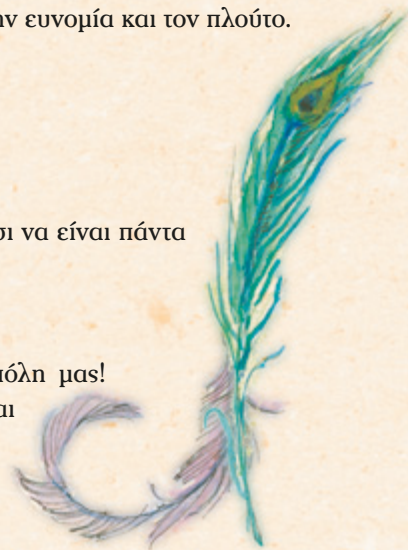
Ας είναι, λοιπόν, αυτή η συμφωνία μας και ας την κλείσουμε μ' ένα μεγάλο γλέντι. Κι έτσι να είναι πάντα η ζωή μας!

Πουλιά

Πο πο πο πόσο ευτυχισμένα είμαστε εμείς τα πουλιά! Πο πο πο πόσο καλότυχη η πόλη μας! Φτερουγίζοντας δίπλα στο χρυσό φως του ήλιου, ας τραγουδήσουμε και ας χορέψουμε και ας πετάξουμε από τη χαρά μας!

Ηρακλής

Μπορώ να μείνω εδώ για πάντα, να τρώω και να πίνω και να βοηθάω στο ψήσιμο;

δραστηριότητες

Σοφός σαν κουκουβάγια, περήφανος σαν αετός, ένα χελιδόνι δεν φέρνει την άνοιξη...

Έχετε σκεφτεί ποτέ πόσες εκφράσεις χρησιμοποιούμε που εμπνέονται από τον κόσμο των πουλιών;

Αν θέλετε, μπορείτε να σημειώσετε εδώ και όσες άλλες παρόμοιες εκφράσεις γνωρίζετε.

Φτερά και πούπουλα!

Λέμε επίσης: με τα φτερά της φαντασίας, αναπερώνεται το ηθικό μου, φτερά στα πόδια, έχω κάποιον στα πούπουλα και...

**«Δεν υπάρχει πιο όμορφο και
πιο γλυκό από το να έχεις φτερά...»**

στ. 785

«Αν είχα φτερά θα καθόμουν στα δέντρα, θα έβλεπα τον ήλιο και θα κοιμόμουν στην άμμο. Θα κοιπούσα τους άλλους από τον ουρανό, δεν θα πήγαινα σχολείο, θα πήγαινα όπου ήθελα. Θα κελαιπούσα στην τάξη και θα έγραφα στον πίνακα κρυφά. Θα πετούσα πάνω από το τετράδιο της πιο καλής μαθήτριάς για να αντιγράψω τις ασκήσεις.»

Βερονίκη, 8 χρονών

«Θα ανέβαινα ψηλά ψηλά στον ουρανό, θα έβρισκα όλους τους αγαπημένους μου και κυρίως τη γιαγιά μου.»

Τζώρτζης, 11 χρονών

Εσείς, θα θέλατε να είχατε φτερά;
Τι θα σας άρεσε να κάνετε αν μπορούσατε να πετάξετε;
Πώς φαντάζεστε ότι θα περνούσε μια μέρα φτερωτής ζωής;

Νεφελοκοκκυγία, «μια πόλη απαλή σαν χαλί από μαλλί απαλό»

στ. 122

«Θα έφτιαχνα μια δική μου χώρα πάνω στα σύννεφα. Θα έπαιρνα μαζί μου τους φίλους μου και όλα τα παιχνίδια του κόσμου μόνο για εμάς. Δεν θα υπήρχαν λεφτά, αλλά θα υπήρχαν παντού γλυκά, γλειφιτζούρια και ζαχαρωτά. Θα ανέβαζα όλα τα δέντρα, τα λουλούδια και τα φυτά, τις κούνιες και τα ποδήλατα...»

Αργυρώ, 11 χρονών

Αν ήσασταν εσείς οι ιδρυτές της Νεφελοκοκκυγίας, πώς θα θέλατε να είναι η ιδανική πόλη; Τι δεν θα παίρνατε μαζί σας από την πόλη όπου ζείτε τώρα; Ποιους ανθρώπους θα θέλατε να αποκλείσετε;

Σε ένα χαρτί του μέτρου μπορείτε να ζωγραφίσετε με όλη την τάξη τη Νεφελοκοκκυγία των ονείρων σας. Μπορείτε ακόμα να χρησιμοποιήσετε εικόνες που σας αρέσουν από περιοδικά ή εφημερίδες για να κάνετε ένα κολλάζ ή και να συνδυάσετε τους δύο τρόπους. Θα βοηθούσε ίσως αν χωριζόσασταν σε μικρές ομάδες, έτσι ώστε η κάθε ομάδα να συμπληρώνει ό,τι έχει φτιάξει η προηγούμενη.

Ετοιμάζοντας

την

παράσταση!

Κοστούμια και μάσκες στο αρχαίο θέατρο

Στο αρχαίο θέατρο όλοι οι υποκριτές φορούσαν κοστούμια και μάσκες ανάλογα με τους ρόλους τους.

Κάθε υποκριτής στη διάρκεια μιας παράστασης είχε παραπάνω από ένα ρόλο. Έπρεπε επομένως να αποστηθίσει πολλούς στίχους και να αλλάξει πολλές φορές κοστούμια και μάσκες μέσα στο ίδιο έργο. Τα πρώτα χρόνια οι υποκριτές φορούσαν τους χιτώνες τους, το καθημερινό ένδυμα των Αθηναίων. Όμως δεν ήταν εύκολο να αλλάζουν και να τους στερεώνουν ή να τους δένουν μέσα στο λίγο χρόνο που είχαν στη διάθεσή τους. Έτσι, σταδιακά καθιερώθηκε το θεατρικό ένδυμα, που ήταν μακρύ ως το πάτωμα, με ραμμένα μανίκια, και φοριόταν πολύ εύκολα και γρήγορα, όπως τα σύγχρονα φορέματα. Ιδιαίτερα στην κωμωδία, για να προκαλέσουν το γέλιο των θεατών, οι υποκριτές έμοιαζαν με αστείους κοιλαράδες. Για το λόγο αυτό φορούσαν εφαρμοστά μάλλινα παντελόνια στο χρώμα του δέρματος και ένα κοντό πανωφόρι, το «σωμάτιο», και αυτό εφαρμοστό και φουσκωμένο με παραγεμίσματα στην κοιλιά και τα οπίσθια.

Τα «προσωπεία», δηλαδή οι μάσκες, ήταν απαραίτητα για τα μέλη του χορού και τους υποκριτές που συμμετείχαν στο αρχαίο θέατρο. Κρυμμένοι πίσω από τις μάσκες, οι συμμετέχοντες στις γιορτές του Διονύσου μπορούσαν να κάνουν διάφορα τολμηρά αστεία δίχως να ντρέπονται. Όταν από τις θρησκευτικές γιορτές ξεπήδησε το θέατρο, όσοι συμμετείχαν στη θεατρική πράξη συνέχισαν να φορούν μάσκες για τις ανάγκες των ρόλων τους. Ας μην ξεχνάμε ότι ένας υποκριτής μπορούσε να υποδύεται διαφορετικά πρόσωπα του έργου, ανάμεσα στους και αυτά των θεών, των ηρώων ή ακόμη και των γυναικών, που, όπως ξέρουμε, παίζονταν αποκλειστικά από άντρες ηθοποιούς. Τέλος, για τις κωμωδίες ο σκευοποιός μπορούσε να κατασκευάσει προσωπεία που να προκαλούν το γέλιο, μόνο με την εμφάνισή τους στη σκηνή.

Μήπως ήρθε η ώρα να φορέσετε κι εσείς το δικό σας κοστούμι; Και όχι μόνο! Μάσκες, στεφάνια, ράμφη, φτερά και πούπουλα, όλα θα χρειαστούν στο παιχνίδι σας. Όποιο ρόλο κι αν διαλέξετε – φτερωτό, ανθρώπινο ή θεϊκό –, για να κατασκευάσετε γρήγορα και εύκολα τα κοστούμια και τις μάσκες σας, ακολουθείστε τις σύντομες οδηγίες που θα βρείτε στη συνέχεια.

Αν είστε πουλιά, φτερουγίστε ως τη σκηνή!

«Εσύ να σιάξεις τα φτερά με τάξη· αλλού τα μουσικά,
κι αλλού τα μαντικά, και τα θαλάσσια χώρια. Μετά προσεχτικά κοιτώντας
όσους εδώ θα φιάνουν, να τους δίνεις φτερά να τους ταιριάζουν.»

στ. 1330-4

Για το κοστούμι θα χρειαστείτε:

- 🕒 γκοφρέ χαρτί σε διάφορα χρώματα
- 🕒 ψαλίδι
- 🕒 συρραπτικό, σελοτέιπ ή παραμάνες
ή
- 🕒 μία μεγάλη πλαστική σακούλα σκουπιδιών σε διάφορα χρώματα, όπως μαύρο, γκρι, πράσινο, μπλε, ασημί
- 🕒 όλα τα παραπάνω

Στη συνέχεια:

- 🕒 Επιλέξτε το ρόλο σας ως εξής: διαβάστε τις **Ορνιθοϊστορίες** που σας διηγούνται τα πουλιά και ξεχωρίστε εκείνο το πουλί που σας εντυπωσιάζει περισσότερο με τη συμπεριφορά του, το χαρακτήρα του ή τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του.
- 🕒 Κόψτε ένα κομμάτι γκοφρέ χαρτί, τόσο ώστε, αν το περάσετε γύρω από τους ώμους σας και τυλίξετε όλο το σώμα σας, να σας επιτρέπει να κινείστε άνετα. Φροντίστε το χρώμα να ταιριάζει με αυτό του πουλιού που επιλέξατε.
- 🕒 Για τα φτερά, κόψτε μικρά μακρόστενα κομμάτια γκοφρέ χαρτί ή μακριές λωρίδες που θα τις ψαλιδίσετε. Μπορείτε βέβαια να βρείτε έτοιμα διάφορα είδη φτερών στην αγορά.
- 🕒 Στερεώστε τα με μικρές παραμάνες ή συρραπτικό πάνω στο βασικό χαρτί. Έτσι το φτέρωμά σας θα είναι πιο φυσικό και πλουμιστό.

Για τα μικρότερα παιδιά:

- 🕒 Πάρτε τη σακούλα σκουπιδιών. Αν έχει πάνω της γράμματα, γυρίστε την από την ανάποδη.
- 🕒 Φανταστείτε τη σακούλα σαν ένα κομμάτι ύφασμα για μπλούζα. Στο κέντρο της ραμμένης στενής πλευράς κόψτε ένα άνοιγμα για το λαιμό και ψηλά στις πλαϊνές πλευρές δύο ανοίγματα για τα χέρια. Κάντε μία ψαλιδιά κάθετη στο λαιμό για να περνάει ευκολότερα το κεφάλι σας. Αν πάλι σας στενεύει, δοκιμάστε να ψαλιδίσετε χαμηλά τις ραφές στις πλαϊνές πλευρές.
- 🕒 Κόψτε το γκοφρέ χαρτί σε μακριές λωρίδες πλάτους 2-3 εκ. και κολλήστε τις σε όλη την επιφάνεια της σακούλας.

Ετοιμάστε τις μάσκες σας!

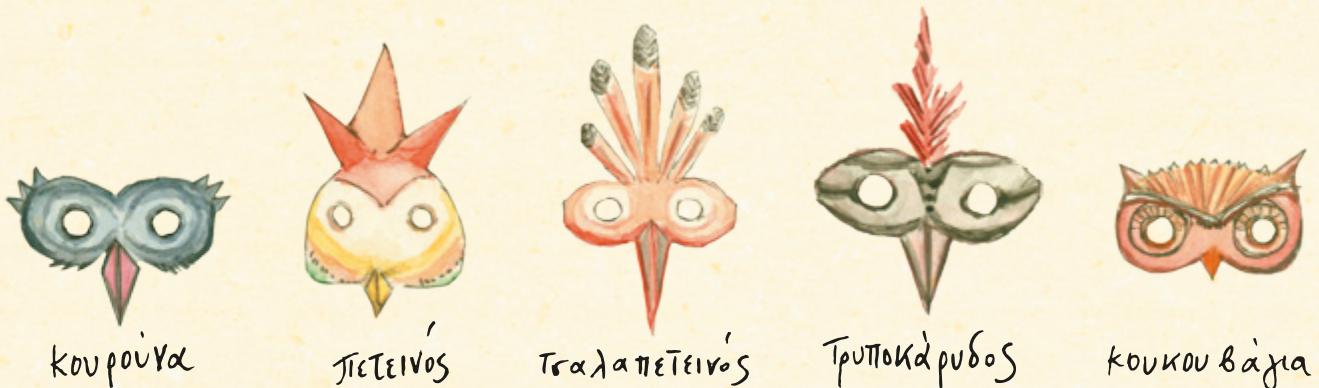
Θα χρειαστείτε:

- ρυζόχαρτο
- μαλακό χαρτόνι χρωματιστό
- λεπτό λαστιχάκι
- μολύβι
- ψαλίδι
- κόλλα
- ξυλομπογιές, μαρκαδόρους, παστέλ

...και τώρα η κατασκευή:

- Στο τέλος του εντύπου, στις σελίδες 46 και 47, θα βρείτε προτάσεις για μάσκες πουλιών, καθώς και μια ποικιλία από μύτες. Διαλέξτε αυτή που σας ταιριάζει καλύτερα.
- Αντιγράψτε το περίγραμμα της μάσκας και της μύτης που σας αρέσει σε ένα κομμάτι ρυζόχαρτο.
- Κόψτε το περίγραμμα και ξεπατικώστε το στο μαλακό χαρτόνι. Μπορείτε να κάνετε όποιες αλλαγές θέλετε, σύμφωνα με τις δικές σας ιδέες.
- Κόψτε τα ανοίγματα στα μάτια.
- Τσακίστε στις διακεκομμένες γραμμές και κολλήστε τη μύτη στα σημεία επαφής με τη μάσκα.
- Ανοίξτε τις τρύπες στα πλάγια της μάσκας και περάστε το λάστιχο, δένοντας κόμπο.
- Ζωγραφίστε τη μάσκα, κολλήστε φτερά ή χρησιμοποιήστε όποιο άλλο υλικό νομίζετε ότι ταιριάζει στο συγκεκριμένο πουλί.

Να και μερικές από τις δικές μας ιδέες:

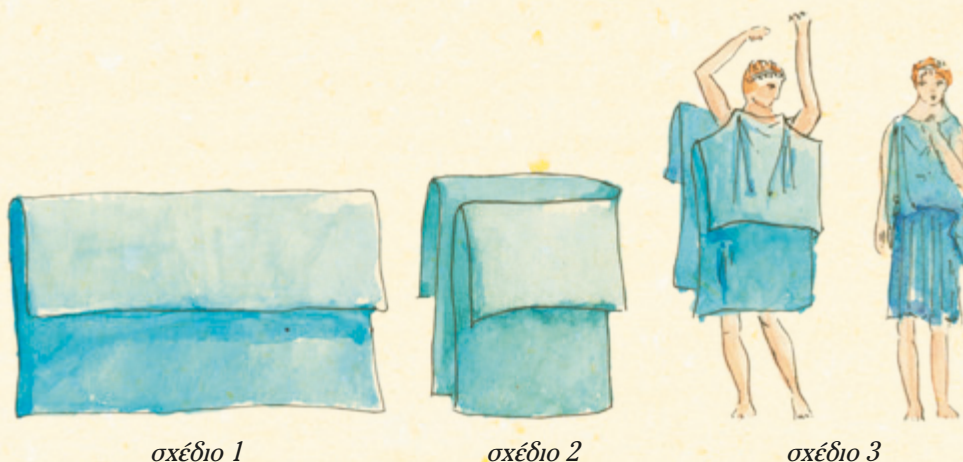
Το κοστούμι και η μάσκα σας είναι έτοιμα. Μένει να μάθετε τα λόγια του ρόλου σας και... το πιο σημαντικό: προσπαθήστε να αποδώσετε καλύτερα ό,τι χαρακτηρίζει το πουλί που επιλέξατε, όπως το βάδισμα, το στίσιμο στη σκηνή, το τιτίβισμα ή και το κράξιμο!

Δείτε, επίσης, στο έντυπο **Με οδηγό τα πουλιά** μερικούς από τους τρόπους που επέλεξαν οι Αθηναίοι ζωγράφοι του 6^{ου} και 5^{ου} αιώνα π.Χ. να αναπαραστήσουν το χορό των δικών τους πτηνών.

Θεοί και άνθρωποι, ήρθε η σειρά σας να ετοιμάσετε τα κοστούμια και τις μάσκες σας.

Ποσειδώνας: «...Τι κάνεις μωρέ; Ζερβά σου βάζεις το μάτιο;
Άλλαξέ το και φόρα το δεξιά.»

στ. 1567-8

Για το κοστούμι θα χρειαστείτε:

- ☉ ένα κομμάτι μακρόστενο ύφασμα ή γκοφρέ χαρτί
- ☉ ψαλίδι
- ☉ παραμάνες
- ☉ ένα μπλουζάκι με μακριά μανίκια
- ☉ ένα παντελόνι κολλητό ή κολάν

Και τώρα:

- ☉ Διπλώστε το ύφασμα ή το χαρτί όπως δείχνουν τα σχέδια 1 και 2.
- ☉ Φορέστε το γύρω από το σώμα σας και στερεώστε το με παραμάνες όπως στο σχέδιο 3.

Αν θέλετε το κοστούμι σας να θυμίζει το αρχαίο θεατρικό ένδυμα της κωμωδίας:

- ☉ Φορέστε το μπλουζάκι και το παντελόνι.
- ☉ Γεμίστε με παραγεμίσματα το κολάν στο ύψος της κοιλιάς.
- ☉ Ρίξτε το ύφασμα στην πλάτη σας σαν να φοράτε πανωφόρι.
- ☉ Βρείτε τα διακριτικά του ρόλου σας, όπως μια τρίαينا για τον Ποσειδώνα, μεγάλα φτερά για την Ήριδα, ένα ρόπαλο για τον Ηρακλή κ.λπ.

Για τις μάσκες θα χρειαστείτε:

- ρυζόχαρτο
- μαλακό χαρτόνι
- λεπτό λαστιχάκι
- μολύβι
- ψαλίδι
- κόλλα
- ξυλομπογιές, μαρκαδόρους, παστέλ
- μαλλί πλεξίματος

Οδηγίες για θεούς και ανθρώπους:

- Στο τέλος του εντύπου, στη σελίδα 48, θα βρείτε ένα δείγμα μάσκας.
- Αντιγράψτε το περίγραμμά της σε ένα κομμάτι ρυζόχαρτο.
- Κόψτε το περίγραμμα και ξεπατικώστε το στο μαλακό χαρτόνι.
- Κόψτε τα ανοίγματα στα μάτια, το στόμα και τη μύτη.
- Ανοίξτε τις τρύπες στα πλάγια της μάσκας και περάστε το λάστιχο, δένοντας κόμπο.
- Ζωγραφίστε τα χαρακτηριστικά του ήρωα που θα υποδυθείτε. Δείτε τα σχέδια, ίσως σας δώσουν ιδέες.
- Ζωγραφίστε τα μαλλιά ή κολλήστε στο χαρτόνι μαλλί πλεξίματος σε ό,τι χρώμα θέλετε.

Η μάσκα σας είναι έτοιμη. Μην τη φορέσετε αν δεν είστε σίγουροι ότι έχετε μάθει τα λόγια σας! Από την καλή προετοιμασία όλων σας εξαρτάται η επιτυχία της παράστασης.

Προσωπείο για αντρικό ρόλο

προσωπείο για γυναικείο ρόλο

Και για τα σκηνικά, μην ανησυχείτε...

Οι αρχαίοι θεατές παρακολουθούσαν τις παραστάσεις πάντα σε χώρους ανοιχτούς. Τον 5^ο αιώνα π.Χ., στη νότια πλαγιά του βράχου της Ακρόπολης των Αθηνών, κατασκευάστηκε από ξύλο το πρώτο θέατρο στον κόσμο. Έτσι οι θεατές είχαν πλέον το δικό τους χώρο, το «κοίλο», από όπου μπορούσαν ξεκούραστα και ανενόχλητα να παρακολουθούν τη δράση στην «ορχήστρα», τον κυκλικό, δηλαδή, χώρο μπροστά από το κοίλο. Πολλά χρόνια αργότερα το τρίτο μέρος του θεατρικού οικοδομήματος, η «σκηνή», θα αρχίσει να χρησιμοποιείται ως χώρος όπου παίζουν οι ηθοποιοί και τοποθετούνται τα σκηνικά. Στην αρχική της μορφή ήταν μια ξύλινη, πολύ απλή κατασκευή, απαραίτητη για να φυλάσσονται τα κοστούμια και οι μάσκες και να αλλάζουν οι υποκριτές στη διάρκεια της παράστασης.

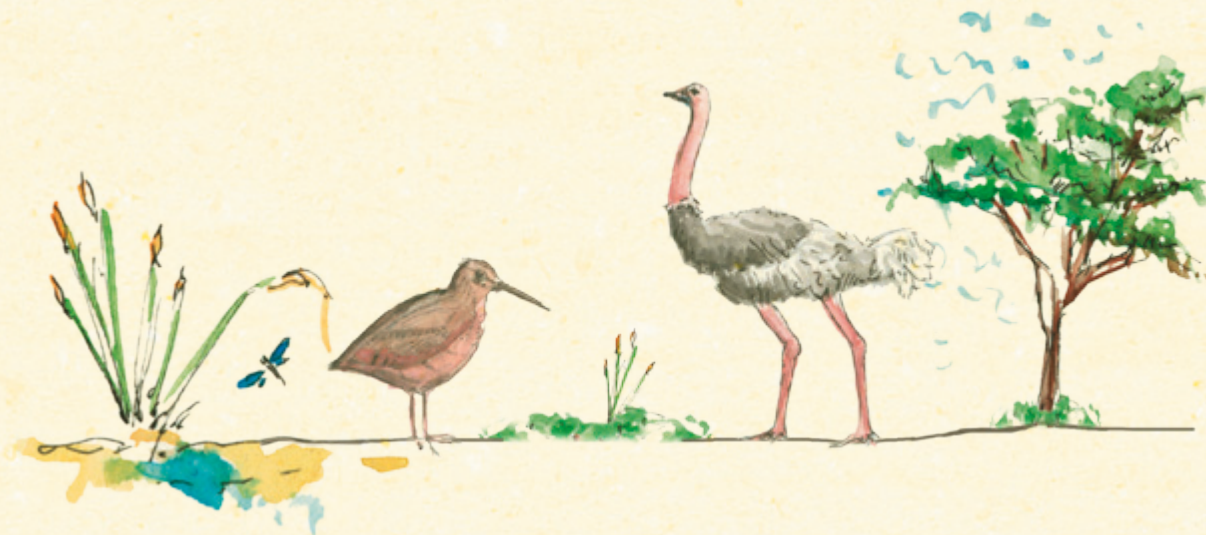
Την εποχή στην οποία αναφερόμαστε μερικά απλά αντικείμενα ήταν αρκετά για να λειτουργήσουν ως σκηνικά. Τα περισσότερα, μάλιστα, ήταν συμβολικά. Ένα κλαδί δάφνης, για παράδειγμα, με τη φαντασία των θεατών μπορούσε να δηλώνει ένα ιερό του θεού Απόλλωνα. Ο αρχαίος σκηνοθέτης δεν είχε στη διάθεσή του τα τεχνικά μέσα που χρησιμοποιούνται σήμερα στο θέατρο. Όλες οι σκηνές διαδραματιζόνταν κάτω από το φωτεινό ανοιξιάτικο ουρανό της Αθήνας, άσχετα με τη χρονική στιγμή που περιγράφει το έργο. Έτσι, αν ήταν μέρα ή νύχτα μόνο μέσα από τα λόγια του υποκριτή μπορούσαν οι θεατές να το νιώσουν.

Το θέατρο του Διονύσου
όπως είναι σήμερα...

...δεν χρειάζεστε σχεδόν τίποτα!

Επομένως, αν επιλέξετε να παρουσιάσετε το έργο σας σε ανοιχτό χώρο, όπως για παράδειγμα στο προαύλιο του σχολείου σας ή στη διάρκεια επίσκεψης που πιθανόν να προγραμματίσετε σε κάποιο αρχαίο θέατρο που βρίσκεται κοντά σας, αρκούν οι μάσκες και τα κοστούμια σας. Κάτω από τις ίδιες σχεδόν φυσικές συνθήκες, αν και είκοσι πέντε αιώνες μετά, οι θεατές σας μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη φαντασία τους για να ταξιδέψουν με τα φτερά που θα τους δώσουν τα λόγια σας.

Αν όμως θελήσετε να ανεβάσετε το έργο σας σε κάποιο κλειστό χώρο, όπως για παράδειγμα στο αμφιθέατρο του σχολείου σας, τότε θα χρειαστείτε:

- 5-10 μ. χαρτί του μέτρου
- χαρτόνια χρωματιστά
- μαρκαδόρους, μιογιές, παστέλ

και τα ακόλουθα βήματα για την κατασκευή του σκηνικού:

- Απλώστε το χαρτί του μέτρου στο πάτωμα.
- Μοιραστείτε σε ομάδες και ζωγραφίστε το τοπίο που σας αρέσει: δάσος, βουνά, λίμνη, θάλασσα, πεδιάδα κ.λπ. Μπορεί να είναι κάποια από αυτά ή ακόμα και όλα μαζί, αν οι διαστάσεις του σκηνικού σας το επιτρέπουν.
- Τοποθετήστε τα πουλιά: ζωγραφίστε τα απευθείας ή φτιάξτε τα από χοντρό χαρτόνι και στερεώστε τα πάνω στο σκηνικό. Στο σημείο αυτό πρέπει να είστε πολύ προσεκτικοί... Το κάθε πουλί χρειάζεται το δικό του φυσικό χώρο για να ζήσει. Είναι σημαντικό να γνωρίζετε πού θα τοποθετήσετε το καθένα. Ένα ψαροπούλι, για παράδειγμα, δεν θα καταφέρει να επιζήσει αν το αφήσετε σε βουνά ή πεδιάδες!
- Κολλήστε το χαρτί στον τοίχο της σκηνής σας.

Η μουσική στο θέατρο

«Με τ' αλαφρά φτερά μου φτερουγάω στον Όλυμπο·
πειτώ εδώ κι εκεί στις μουσικής τους δρόμους...»

στ. 1372-3

Στην αρχαιότητα, στις θεατρικές παραστάσεις έπαιρναν πάντα μέρος μουσικοί που έπαιζαν αυλό, ίσως και κάποια άλλα όργανα, όπως λύρα, κιθάρα, τύμπανα...

Δεν ξέρουμε βέβαια πώς θα ακουγόταν η μουσική της παράστασης, γιατί οι ήχοι χάθηκαν στο χρόνο. Στα δισκοπωλεία όμως θα βρείτε ψηφιακούς δίσκους (CD) με μουσική που έγραψαν σύγχρονοι συνθέτες για θεατρικές παραστάσεις των **Ορνίθων**:

🕒 **Η χώρα των πουλιών**, από το παιδικό στέκι του Εθνικού Θεάτρου, συνθέτες Δημήτρης Λέκκας και Γιάννης Καλατζόπουλος.

🕒 **Όρνιθες**, από το Θέατρο Τέχνης, συνθέτης Μάνος Χατζηδάκης, μουσική για μια παλιότερη, αλλά πολύ σημαντική παράσταση.

Για το δικό σας θεατρικό παιχνίδι, μην ξεχνάτε ότι το κάθε πουλί έχει το τραγούδι του! Πώς θα το αποδίδετε; Μπορείτε ακόμα να σκεφτείτε απλούς τρόπους να το συνοδέψετε...

Το αναμνηστικό λεύκωμα της παράστασης

Αν θέλετε η παράστασή σας να μείνει στην ιστορία... δεν έχετε παρά να την απαθανατίσετε, και μάλιστα σε όλα της τα στάδια: την προετοιμασία, τις πρόβες, την επίσκεψη στο πλησιέστερο αρχαίο θέατρο, την τελική παράσταση.

Θα χρειαστείτε:

- 🕒 2 μηχανές μιας χρήσεως
- 🕒 1 τετράδιο με λευκές σελίδες
- 🕒 2 ή 3 μαθητές που θα αναλάβουν τη φωτογραφική κάλυψη

Και οι αρμοδιότητες...

- 🕒 Τραβήξτε φωτογραφίες από τις πρόβες, την προετοιμασία των κοστούμιών και των σκηνικών, από τους υποκριτές και το χορό λίγο πριν την έναρξη της παράστασης και βεβαίως από όλες τις σκηνές του έργου.
- 🕒 Ετοιμάστε το λεύκωμα: διαλέξτε τις καλύτερες λήψεις από κάθε στάδιο, κολλήστε τις στο λεύκωμα με χρονολογική σειρά και προσθέστε τις λεζάντες τους.
- 🕒 Κολλήστε χωριστά τη φωτογραφία κάθε συντελεστή-μαθητή, σημειώστε το ρόλο και το όνομά του και, αν θέλετε, αφήστε δύο σειρές κενές όπου μπορεί να γράψει ο ίδιος τις εντυπώσεις του για το ρόλο που προετοίμασε ή για όλο το έργο.

Γίνετε σκευοποιός και γτύστε το χορό!

Όπως μπορείτε να δείτε στις παραστάσεις των αγγείων στο έντυπο **Με οδηγό τα πουλιά**, οι αρχαίοι είχαν πολύ μεγάλη ελευθερία στο σχεδιασμό των κοστούμιών.

Φανταστείτε με τη σειρά σας πως είστε ο σκευοποιός που ο Αριστοφάνης επέλεξε να συνεργαστεί. Είστε, δηλαδή, ο ειδικός που θα κόψει και θα ράψει τα κοστούμια και τις μάσκες των ορνίθων.

Θα χρειαστείτε:

- 2 μ. χαρτί του μέτρου
- 1 χοντρό μαρκαδόρο
- μαρκαδόρους, μπογιές, φτερά, πούπουλα κ.λπ. και, τέλος,
- 1 μαθητή!

Για την κατασκευή:

- Απλώστε το χαρτί στο πάτωμα.
- Βάλτε το συμμαθητή σας να ξαπλώσει πάνω στο χαρτί.
- Με το μαρκαδόρο αντιγράψτε το περίγραμμά του.
- Ντύστε τον υποκριτή σας. Χρησιμοποιήστε μαρκαδόρους, μπογιές, εικόνες ή φωτογραφίες που θα κόψετε από περιοδικά, κομματάκια από κορδέλες, υφάσματα πολύχρωμα, φτερά, πούπουλα ή ό,τι άλλο φανταστείτε.
- Ζωγραφίστε του το πρόσωπο σαν να φοράει μάσκα.

Ο υποκριτής σας θα είναι μοναδικός και, μάλλον, ανεπανάληπτος. Δώστε του ένα όνομα σύμφωνα με το ρόλο που θα παίξει και στερεώστε τον σε κάποιο σημείο της τάξης σας.

Μπορείτε να επαναλάβετε το παιχνίδι όσες φορές θέλετε. Ο αριθμός, άλλωστε, των υποκριτών και των μελών του χορού στην κωμωδία δεν ήταν καθορισμένος με ακρίβεια, ίσως γιατί στην κωμωδία πολλά πράγματα επιτρέπονταν!

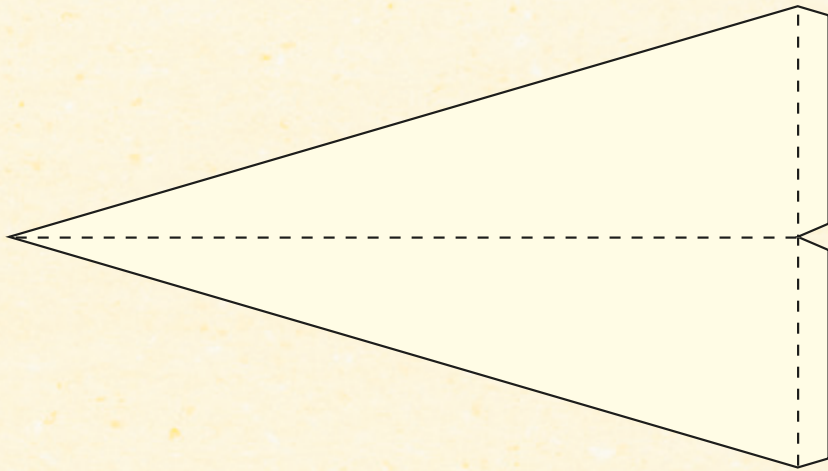

Μια πόλη στα σύννεφα;

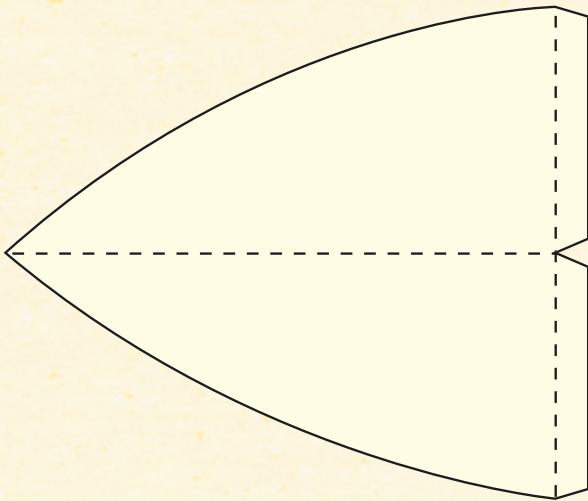
Ολοκληρώσατε, λοιπόν, την περιήγησή σας στην πολιτεία των ουρανών και των αιθέρων, την ονειρεμένη Νεφελοκοκκυγία. Αν απολαύσατε το ταξίδι και τη διαδρομή προς τα σύννεφα, κρατήστε βαθιά στο μυαλό σας την πόλη που ονειρευθήκατε στη διάρκεια του ταξιδιού και με την πρώτη ευκαιρία που σας παρουσιαστεί μην διστάσετε να αρχίσετε να τη χτίζετε. Φροντίστε μόνο να έχει γερές και σταθερές βάσεις και ασφαλίστε σ' αυτήν, με ψηλά τείχη, τα όνειρα και τις επιθυμίες σας μέχρι να τα πραγματοποιήσετε.

καλή επιτυχία!

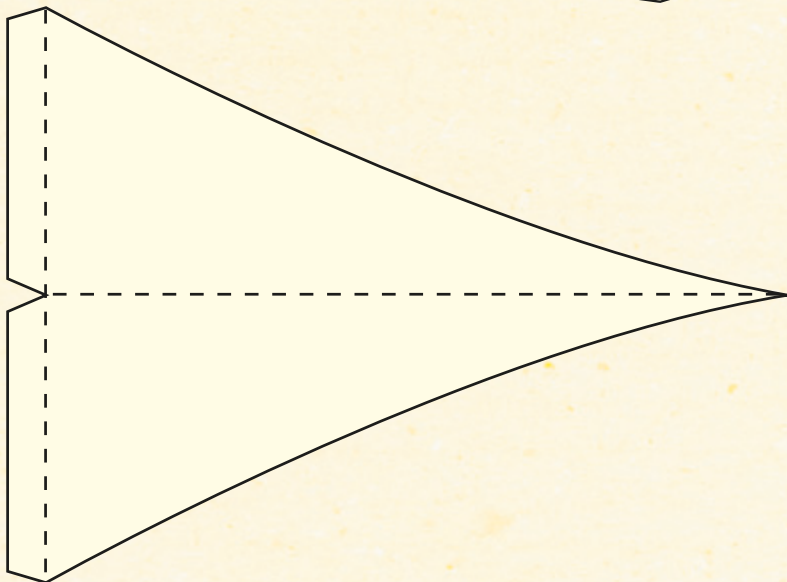
Παγόνι

Πελικάνος

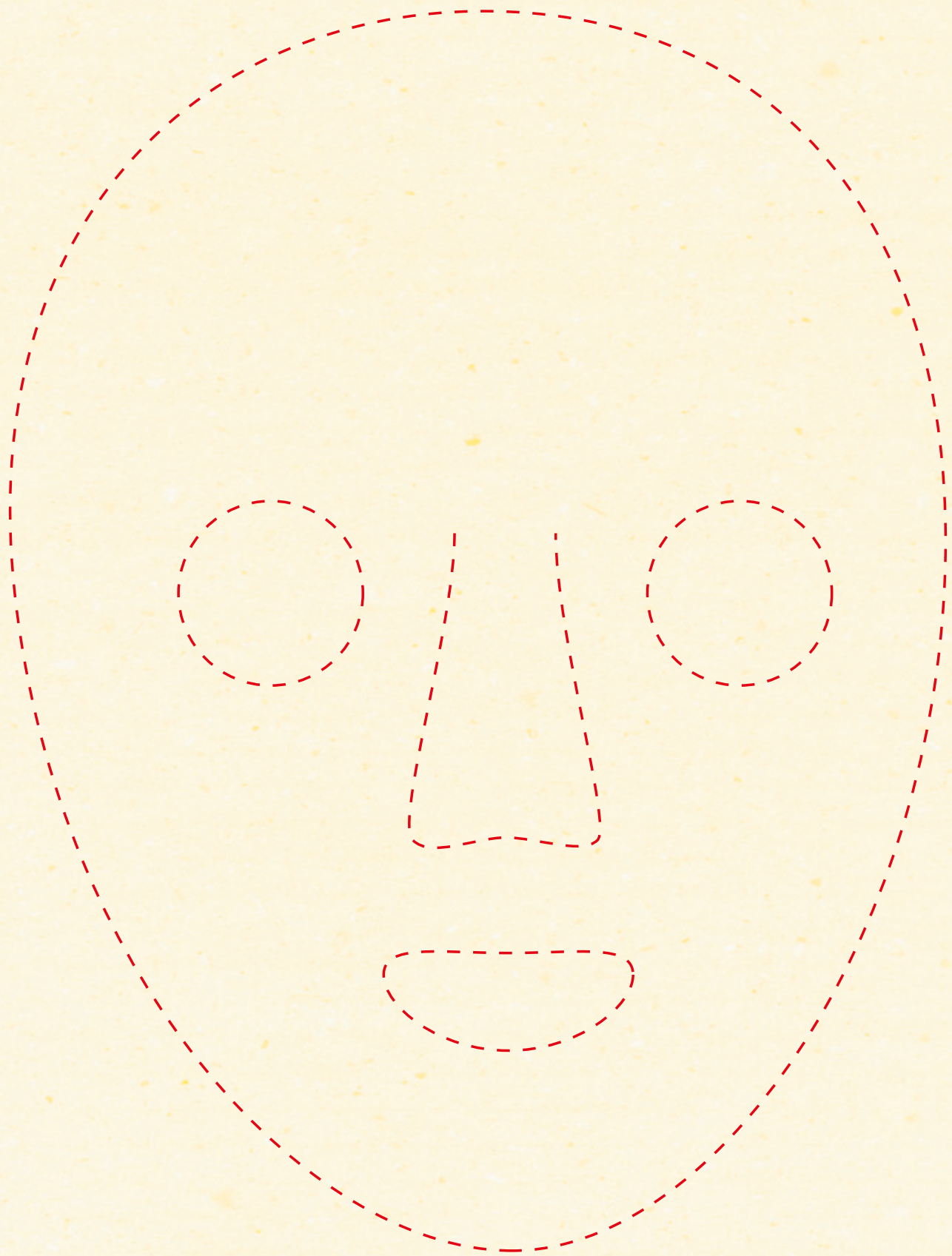
Πάπια

γύπας

Κοκκινο λαιμός

Το έργο «Σχεδιασμός και παραγωγή παιδαγωγικών εργαλείων για την ανάδειξη της σημασίας του θεάτρου στην αρχαιότητα και σήμερα» (κωδικός MIS 339817) υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΟΥΣΕΙΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ISBN: 978-960-386-225-3